

Σχόλια στις απαντήσεις των κομμάτων

1. Συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική

Οι πλέον "πολιτικές" θέσεις των κομμάτων αφορούν τη συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική και αυτό διότι η πρακτική του κάθε κόμματος εξαρτάται περισσότερο από την πολιτική βούληση των μελών των διαφόρων οργάνων και του/της αρχηγού του κόμματος και λιγότερο από τη νομοθεσία, ή τη διεθνή συγκυρία ή τις αποφάσεις διεθνών ή περιφερειακών οργανισμών.

Τόσο η Ν Δ όσο και ο Συνασπισμός έχουν θεσπίσει **ελάχιστο ποσοστό συμμετοχής** των γυναικών στα **αιρετά όργανα του κόμματος**: 30% η Ν. Δ. και 33% ο Συνασπισμός (ποσοστωση που είναι ανάλογη με το ποσοστό των γυναικών στα μέλη του κόμματος). Το ΠΑΣΟΚ έχει εισάγει επίσης ποσοστωση στην Κεντρική Επιτροπή του.

Στόχος το 10% γυναικών στη Βουλή;

Σχετικά με την **εκπροσώπηση των γυναικών στο εθνικό κοινοβούλιο** η Ν. Δ. θέτει ως στόχο οι βουλευτίνες "...να ξεπεράσουν το 10% του συνολικού αριθμού των μελών της Βουλής."

Σημειωτέον ότι στις εκλογές της 7ης Μαρτίου **εξελέγησαν 39 γυναίκες** ή το **13% του συνόλου**. Από αυτές οι 17 εξελέγησαν με τη Ν Δ, (**10,37%** των βουλευτών της) οι 18 με το ΠΑΣΟΚ (**14,88%** των βουλευτών του), 3 με το ΚΚΕ (**25%** των βουλευτών του) και 1 με το Συνασπισμό της Αριστεράς (**33,3%** των βουλευτών του). Οι γυναίκες αποτελούν το 51,9% των εκλογέων σύμφωνα με τους εκλογικούς καταλόγους του 2004. Συνεπώς, **ο στόχος του 10% επετεύχθη σε αυτές τις εκλογές αλλά αυτή η "επιτυχία" πόρρω απέχει από το να ικανοποιεί όχι μόνο τις 5.077.045 γυναίκες εκλογείς αλλά και όποιον ενδιαφέρεται για την ισότητα και τη γνήσια αντιπροσωπευτικότητα του πολιτικού μας συστήματος.**

Στις **εκλογές του 2000** με τη Ν Δ εξελέγησαν 10 γυναίκες (8% των βουλευτών της) και με το ΠΑΣΟΚ 13 γυναίκες (8,23% των βουλευτών του.)

Το ΠΑΣΟΚ αναφέρει ως ένδειξη του ενδιαφέροντος του για την προώθηση της συμμετοχής των γυναικών το Ψηφοδέλτιο Επικρατείας στο οποίο οι γυναίκες αντιπροσώπευαν το 42%, ενώ τις δύο πρώτες θέσεις κατείχαν γυναίκες (οι κυρίες Άννα Διαμαντοπούλου και Μαρία Δαμανάκη).

Νόμος η ποσοστωση για τη Βουλή;

Σε απάντηση στην ερώτηση αν θα υποστήριζαν **νομοθετική ρύθμιση** που να επιβάλλει την κατά, τουλάχιστον, 1/3 συμμετοχή στα ψηφοδέλτια του λιγότερο εκπροσωπούμενου φύλου (κατ' αναλογίαν του Νόμου για τις εκλογές στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, που εισηγήθηκε η τότε Υπουργός Εσωτερικών κ. Β. Παπανδρέου και που ψήφισε η Βουλή -Νόμος 2910/01-) **τα κόμματα απάντησαν θετικά με κάποιες διαφοροποιήσεις στη διατύπωση:**

"**Η Ν Δ** είναι έτοιμη να συμμετάσχει σε έναν ουσιαστικό διάλογο με όλες τις πολιτικές δυνάμεις του τόπου αλλά και τους κοινωνικούς φορείς, προκειμένου να υπάρξει μια ευρύτερη συμφωνία στο ζήτημα αυτό".

Ο κ. **Γ. Παπανδρέου** γράφει: "...προτείνω να αποτελέσει θέμα συζήτησης για συμφωνία με όλα τα κόμματα της Βουλής, όπου όλοι υπεύθυνα πρέπει να αποδείξουμε και σε επίπεδο εσωτερικών διεργασιών στα κόμματα πόσο πράγματι συμβαδίζουν τα λόγια με τις πράξεις."

Η κ. **Α. Παπαρήγα** δηλώνει: "Δεν θα είμασταν αντίθετοι σε ανάλογη ρύθμιση νόμου για τα ψηφοδέλτια των βουλευτικών εκλογών. Σημειώνουμε ξανά όμως ότι δεν πρόκειται να ρυθμιστεί το πρόβλημα της ελλειπούς συμμετοχής των γυναικών στις εκλογές, με τέτοιες λύσεις."

Τέλος, ο κ. **Ν. Κωνσταντόπουλος** σημειώνει: "Όσον αφορά στο εθνικό κοινοβούλιο φαίνεται, ότι ένας νόμος παρόμοιος με αυτόν της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, κανένα δηλαδή από τα δύο φύλα να μην αντιπροσωπεύεται με λιγότερο από το 1/3 στα ψηφοδέλτια, είναι αναγκαίος. Αλλιώς, θα διαιωνίζεται η σημερινή κατάσταση όπου γυναίκες βουλευτές είναι περίπου το 9% του συνόλου των βουλευτών."

Εφ' όσον κανένα από τα κόμματα που μετέχουν στη νέα Βουλή δεν είναι αντίθετο με μια ρύθμιση που να εισαγάγει την ποσοστωση για το λιγότερο εκπροσωπούμενο φύλο στα ψηφοδέλτια των βουλευτικών εκλογών ως ξεκινήσει κάποιο τη συζήτηση. (Σημασία θα είχε να κάνει έναρξη του διαλόγου το κυβερνών κόμμα, το οποίο διαθέτει και την κοινοβουλευτική πλειοψηφία) Ωστόσο και χωρίς το νόμο και τα τέσσερα κόμματα θα δώσουν "δείγμα" προθέσεων στην κατάρτιση των ψηφοδελτίων για τις εκλογές στο **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο** στις 13 Ιουνίου 2004. (Βλ. και τη σχετική επιστολή του Συνδέσμου στους/στις αρχηγούς των κομμάτων).

Τις θέσεις επεξεργάστηκε το Δ.Σ.

Τι θα μπορούσε να γίνει

1. Να τεθεί ένας **ρεαλιστικός στόχος** εκπροσώπησης των γυναικών στην πολιτική και στα κέντρα λήψης αποφάσεων, με **χρονικό ορίζοντα επίτευξης**
2. Να δημιουργηθεί ένας μηχανισμός παρακολούθησης και αξιολόγησης της προόδου στην αντιπροσώπευση των γυναικών, μέσω συστηματικής συλλογής και ανάλυσης ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων.
3. Να ληφθούν κατάλληλα μέτρα για τη συμφιλίωση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής προκειμένου να διευκολυνθεί η συμμετοχή των γυναικών στα κοινά.
4. Να εξεταστούν οι δομές και οι διαδικασίες μέσα στα κόμματα και σε άλλα κέντρα λήψης αποφάσεων με στόχο την απόλεια όλων των εμποδίων που έχουν ως αποτέλεσμα διακρίσεις στην συμμετοχή των γυναικών
5. Να επανεξεταστούν τα κριτήρια πρόσληψης και διορισμού γυναικών σε συμβουλευτικά όργανα και όργανα λήψης αποφάσεων. Και να διασφαλιστεί ότι αυτά τα κριτήρια δεν επιφέρουν διακρίσεις ως προς τις γυναίκες.

Ειδικά μέτρα που θα μπορούσαν να ληφθούν από τη **Γενική Γραμματεία Ισότητας** σε συνεργασία με γυναικείες οργανώσεις είναι τα εξής:

1. Ανάπτυξη της επιστημονικής έρευνας όσον αφορά τη συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική και τα κέντρα λήψης αποφάσεων, ώστε να καταστεί δυνατή η επεξεργασία νέων ιδεών και εννοιών.
2. Δημιουργία τράπεζας πληροφοριών για γυναίκες με κατάλληλα προσόντα, από την οποία να μπορούν να αντλούν τα κόμματα και η τοπική αυτοδιοίκηση γυναίκες για αξιώματα είτε για υποψηφιότητες, στις δημοτικές, τις βουλευτικές εκλογές και τις ευρωεκλογές.
3. Προεκλογικές καμπάνιες, με τις οποίες να προτρέπονται οι εκλογείς να ψηφίσουν γυναίκες.
4. Λειτουργία «εκπαιδευτικών σεμιναρίων» από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας σε συνεργασία με τα κόμματα (και τις γυναικείες οργανώσεις;) ώστε οι ενδιαφερόμενες γυναίκες να αποκτήσουν τις σχετικές δεξιότητες

Τα **κόμματα** θα πρέπει να υιοθετήσουν, σχετικά με την επιλογή υποψηφίων, ανοικτές διαδικασίες και κριτήρια, που να λαμβάνουν υπόψη και τις εμπειρίες των γυναικών. Επίσης, να προσαρμόσουν τα ωράρια των συνεδριάσεων, έτσι ώστε οι συμμετέχουσες και οι συμμετέχοντες σε αυτές να μπορούν να ανταποκρίνονται ευχερώς στις οικογενειακές τους υποχρεώσεις. Βοηθητικά μέτρα θα ήταν τα εξής:

1. Να δημιουργηθεί σε κάθε κόμμα ειδικό ταμείο για την οικονομική ενίσχυση γυναικών χωρίς μέσα προκειμένου να μπορέσουν αυτές να ανταγωνιστούν στην πολιτική αρένα
2. Να υπάρξει ειδική μέριμνα στις διακομματικές συμφωνίες σχετικά με την κάλυψη των κομμάτων από τα ΜΜΕ (δημόσια και ιδιωτικά) για την προβολή των γυναικών υποψηφίων κατά την προεκλογική περίοδο.

Ο **δημόσιος τομέας** θα πρέπει να εφαρμόσει προγράμματα θετικών δράσεων για την προώθηση των γυναικών στα ανώτερα κλιμάκια της ιεραρχίας, και χρονικά όρια για την επίτευξη των στόχων αυτών. Θα πρέπει να επανεξετάσει την πολιτική προσωπικού προκειμένου να διαπιστώσει εάν έχει δυσμενείς επιπτώσεις για τις γυναίκες (π.χ προαγωγές, μεταθέσεις). Επίσης θα πρέπει να δίνει ίσες ευκαιρίες στις γυναίκες να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά και άλλα σεμινάρια που έχουν ως στόχο τη βελτίωση της εργασιακής τους θέσης.

Ο **ιδιωτικός τομέας**, θα πρέπει να εφαρμόσει προγράμματα θετικών δράσεων, όπως ο δημόσιος τομέας, με: 1) τη δημιουργία παιδικών σταθμών μέσα στην επιχείρηση όταν συγκεντρώνεται ικανός αριθμός ενδιαφερομένων, 2) την καθιέρωση ελαστικών ωραρίων για όλους τους εργαζόμενους ώστε να μην καταντά η επιλογή τους αρνητικό «σήμα» για τις γυναίκες, 3) τη διασφάλιση ότι τα ελαστικά ωράρια δεν θα έχουν δυσμενείς επιπτώσεις και στα ασφαλιστικά και άλλα δικαιώματα των εργαζομένων, 4) Τη συμμετοχή γυναικών που επιδεικνύουν προσόντα σε προγράμματα ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης με σκοπό να τις προωθήσει ιεραρχικά. Τέλος, θα ήταν ευχής έργο οι μεγάλες επιχειρήσεις, τουλάχιστον, να υιοθετήσουν εθελοντικά, **ποσόστωση συμμετοχής** των γυναικών εργαζομένων στα **ενδιάμεσα και ανώτατα επίπεδα λήψης των αποφάσεων**.

Ιωάννα Μαγγανάρα
Μέλος Δ.Σ.

2. Συμμετοχή των γυναικών στην απασχόληση

Στα ερωτήματα που έθεσε ο Σύνδεσμος στα κόμματα σχετικά με τις θέσεις για την απασχόληση των γυναικών λάβαμε πιο συγκεκριμένες απαντήσεις.

Το ζήτημα που καλείται να αντιμετωπίσει η ελληνική κυβέρνηση, μέσω και του αρμόδιου Υπουργείου είναι διφυές: 1. να βρεθούν τα κατάλληλα μέτρα τα οποία θα μπορέσουν να αυξήσουν κατά 17 ποσοστιαίες μονάδες την απασχόληση των ελληνίδων (η οποία είναι σήμερα στο 43% των γυναικών εργάσιμης ηλικίας) ώστε να φτάσει το 60% έως το 2010. Αυτό το ποσοστό είναι ο στόχος που έχει θέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση το 2000 (Συμβούλιο της Λισσαβόνας). 2. να μειωθεί το ποσοστό ανεργίας των γυναικών (13,6%) το οποίο είναι διπλάσιο του ποσοστού των ανδρών.

Ο στόχος το 60% έως το 2010

Η Ν.Δ. δεσμεύεται ρητά “Στόχος μας είναι: να ανεβάσουμε το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών στο 60% από το 42% που είναι σήμερα.” Το ΠΑΣΟΚ επίσης δεσμεύεται: “Όπως δεσμευόμαστε στη Χάρτα Σύγκλισης και το Κυβερνητικό μας Πρόγραμμα 2004-2008, στοχεύουμε στην κατά 2% αύξηση της γυναικείας απασχόλησης κάθε χρόνο και μείωση της γυναικείας ανεργίας στο 8% μέχρι το 2008.”

Ο Συνασπισμός της Αριστεράς άρρητα αποδέχεται το στόχο της αύξησης της απασχόλησης των γυναικών στο 60% ενώ το ΚΚΕ απαντά: “Με βασικό κριτήριο τις ανάγκες του κεφαλαίου αλλά και τον έλεγχο της ανεργίας, ώστε να μειώνεται ο κίνδυνος κοινωνικών εντάσεων και εκρήξεων, ο στόχος για αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των γυναικών στο 60% το 2010 δεν μπορεί παρά να στοχεύει στην επέκταση της απασχολησιμότητας.”

Τίθεται το ερώτημα: με ποια μέτρα τα δύο κόμματα εξουσίας θα προσπαθήσουν να αυξήσουν την απασχόληση των γυναικών;

Τα προτεινόμενα μέτρα για την επίτευξη του στόχου

Η Ν. Δ. παραπέμπει: στα κίνητρα που **θα αυξήσουν την προσφορά** εργασίας των νέων, κυρίως, γυναικών και των άνεργων μητέρων, στην κατοχύρωση της **ίσης αμοιβής για ίση αξία εργασία, ισότιμη χορήγηση επιδομάτων** και στα δύο φύλα, **στα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης**, στην αξιοποίηση των **εθνικών και ευρωπαϊκών κονδυλίων**, στην **θεσμοθέτηση Ανεξάρτητης Αρχής για την εφαρμογή της ισότητας των φύλων**, και στην **ανάπτυξη ειδικών προγραμμάτων απασχόλησης για τις γυναίκες της περιφέρειας** (αγρότισσες, κ.λπ.). Η Ν. Δ. αναφέρεται και σε ένα μέτρο τόνωσης της **ζήτησης** γυναικείας εργασίας : την επιδότηση, κατά 50%, των εργοδοτικών εισφορών για τις επιχειρήσεις που προσλαμβάνουν άνεργες μητέρες (Επιδότηση που θα διαρκεί ένα έτος για κάθε τέκνο.)

Το ΠΑΣΟΚ αναφέρεται στα αποτελέσματα της πολιτικής του ως κυβέρνησης, η οποία οδήγησε σε αύξηση του ποσοστού απασχόλησης των γυναικών κατά 3,3% μεταξύ 1999-2003 και στη μείωση της ανεργίας των γυναικών κατά 4,3% την ίδια περίοδο.

Όσον αφορά στα μέτρα και αυτό αναφέρει μέτρα αύξησης και βελτίωσης της ποιότητας της **προσφοράς εργασίας** των γυναικών όπως **κίνητρα για επαγγελματικό προσανατολισμό των κοριτσιών στις νέες τεχνολογίες, επαγγελματική κατάρτιση**, τη **δια βίου μάθηση, προγράμματα γυναικείας επιχειρηματικότητας**, και την **ατομική συμβουλευτική**.

Στην απάντησή του το ΠΑΣΟΚ επίσης αναφέρει σειρά μέτρων που εξήγησε στην κατεύθυνση της αύξησης της **ζήτησης** της εργασίας των γυναικών δηλαδή κίνητρα προς τις επιχειρήσεις του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα να προσλάβουν γυναίκες.

Μέτρα για την συμφιλίωση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής

Τα τέσσερα κόμματα αναφέρονται και σε μέτρα που θα βελτιώσουν τις παροχές του κοινωνικού κράτους ώστε να μπορέσουν οι γυναίκες να ανταπεξέλθουν καλύτερα στις οικογενειακές υποχρεώσεις τους και συνεπώς να προσέλθουν στην αγορά εργασίας.

Η Ν. Δ. αναφέρει περισσότερους βρεφονηπιακούς σταθμούς, δωρεάν νηπιαγωγεία και καλύτερα ολοήμερα σχολεία, τα οποία, προφανώς θα επιτρέψουν στην μητέρα να προσέλθει στην αγορά εργασίας προς αναζήτηση εργασίας. Η Ν. Δ. αναφέρει και έναν αριθμό άλλων μέτρων όπως η επιλογή οικογενειακού γιατρού, η δημιουργία Αστικών Κέντρων Υγείας, ενισχυτική διδασκαλία για μαθητές με μαθησιακές ανάγκες, υποτροφίες και στήριξη των οικονομικά αδύναμων φοιτητών τα οποία στοχεύουν μάλλον στην βελτίωση του κράτους πρόνοιας.

Τέλος, μεταξύ των μέτρων για την αύξηση της απασχόλησης αναφέρονται και μέτρα όπως ...”Οι οικογένειες με τρία παιδιά να χαρακτηρίζονται πολύτεκνες για να αντιμετωπιστεί το δημογραφικό πρόβλημα της χώρας” και “Αξιοπρεπή επιδόματα στις πολύτεκνες μητέρες”. **Αυτά τα μέτρα μπορεί να αντιμετωπίσουν το “δημογραφικό πρόβλημα” αλλά μάλλον δεν θα συμβάλλουν στην αύξηση της απασχόλησης των γυναικών.**

Το ΠΑΣΟΚ αναφέρει τη “διεύρυνση του συστήματος των παιδικών σταθμών σε συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και συνεταιριστικές πρωτοβουλίες για την κάλυψη των εξόδων φύλαξης των παιδιών.”

Ο Συνασπισμός της Αριστεράς επίσης αναφέρει ...”την αναβάθμιση και επέκταση της υποδομής για τη φύλαξη και διαπαιδαγώγηση των παιδιών” και το ΚΚΕ φαίνεται να υποστηρίζει τους **κρατικούς βρεφονηπιακούς σταθμούς**.

Αμειβόμενη γονική άδεια;

Μόνο το ΚΚΕ και ο Συνασπισμός της Αριστεράς απαντούν στην ερώτηση αν θα πρέπει να αμειβεται και να ασφαλιζεται ο γονέας (μητέρα ή πατέρας) που επιλέγει να πάρει τη γονική άδεια. (Και τα δύο κόμματα απαντούν θετικά).

Τις θέσεις επεξεργάστηκε το Δ.Σ.

3. Βία κατά των γυναικών

1. Η πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας

1.1. Ευαισθητοποίηση, πληροφόρηση, κατάρτιση, επιμόρφωση

Τρία από τα κόμματα στα οποία αποταθήκαμε (ΠΑΣΟΚ, Ν.Δ., ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΣ) αναφέρθηκαν σε μέτρα ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης, πληροφόρησης, κατάρτισης και επιμόρφωσης δημόσιων λειτουργών που ασχολούνται με το πρόβλημα της βίας κατά των γυναικών.

Επιπρόσθετα, θέλουμε να σημειώσουμε αναφορικά με αυτά τα μέτρα ορισμένες προτάσεις του Συνδέσμου μας:

α. Ευαισθητοποίηση

Η ευαισθητοποίηση μπορεί να λάβει χώρα κυρίως μέσα από τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (στηλίτευση της βίας σε ειδικές εκπομπές καθώς και ειδική καμπάνια μέσα από καταγγελτικά της βίας ή προτρεπτικά σε διαλλακτικούς τρόπους συμπεριφοράς σποτ στα ΜΜΕ).

Θα επιθυμούσαμε επομένως να δοθούν κίνητρα στα ΜΜΕ, αρχής γενομένης από τα κρατικά, ώστε να προωθήσουν την ευαισθητοποίηση αυτή.

Ακόμη χρήσιμο θα ήταν να παροτρυνθούν τα ΜΜΕ να θεσπίσουν Κώδικες Δεοντολογίας, ώστε να δεσμεύονται ως προς την ποιότητα της παρούσας των θεμάτων που είναι σχετικά με την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η βία κατά των γυναικών.

Θα επιθυμούσαμε επίσης να ενδυναμωθεί ο ρόλος του ΕΣΡ στην αντιμετώπιση του σεξισμού που αφθονεί στα ΜΜΕ και που στηρίζει τη βία κατά των γυναικών, καθώς και στην αλλαγή νοοτροπίας ως προς την παρουσίαση θεμάτων αναφορικά με την πορνεία και την πορνογραφία, που και αυτές αποτελούν μορφές άσκησης βίας κατά των γυναικών.

β. Πληροφόρηση, εκπαίδευση, κατάρτιση και επιμόρφωση

i) Είναι κοινός τόπος ότι είμαστε από τις λίγες χώρες στην Ε.Ε., που οι εθνικές εκθέσεις μας στον τομέα της ύπαρξης και αντιμετώπισης περιστατικών βίας κατά των γυναικών στηρίζονται σε κατά προσέγγιση εκτιμήσεις και δείγματα ερωτηματολογίων που διεξήχθησαν επί το πολύ 1.000 ατόμων, με τη μόνιμη αναφορά των εκθέσεων αυτών στο ότι στη χώρα μας δεν υπάρχει τρόπος να εκτιμηθεί ακριβέστερα το φαινόμενο.

Αυτό οφείλεται κυρίως, πιστεύουμε, σε δύο λόγους:

Εν πρώτοις, απουσιάζουν ή δεν είναι πλήρως αναπτυγμένοι ή δεν είναι ευρύτερα γνωστοί οι ευέλικτοι εκείνοι μηχανισμοί οι οποίοι θα μπορούσαν να δέχονται αναφορές από τις γυναίκες όλης της Ελλάδας για περιστατικά βίας που αντιμετωπίζουν (υπηρεσίες της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και άλλων φορέων, τηλεφωνικές γραμμές SOS κ.ά).

Πρόκειται για αρχές ή υπηρεσίες που θα πρέπει να είναι εύκολα προσβάσιμες από γυναίκες κάθε μορφωτικού επιπέδου και ηλικίας, ακόμη και από γυναίκες με ειδικές ανάγκες και μετανάστριες, ώστε να μπορούν χωρίς φόβο δημοσιοποίησης ή αντεκδίκησης να καταγγέλλουν τις πράξεις βίας εναντίον τους και να λαμβάνουν την ανάλογη υποστήριξη και ενημέρωση.

Κατά δεύτερον, θα πρέπει να υπάρξει συνέπεια, ομοιομορφία και πληρότητα στον τρόπο που καταχωρούνται από τις αρμόδιες κοινωνικές υπηρεσίες και τις υπηρεσίες του συστήματος απονομής δικαιοσύνης τα σχετικά στατιστικά στοιχεία.

Η συλλογή των στοιχείων αυτών είναι χρήσιμη και για την πληροφόρηση των αρμόδιων υπηρεσιών, των ερευνητών και του ευρύτερου κοινού αναφορικά με τα στοιχεία και τα πορίσματα που υπάρχουν όσον αφορά τα περιστατικά βίας κατά των γυναικών.

ii) Αναφορικά με την επιμόρφωση των εμπλεκόμενων στην αντιμετώπιση της βίας κρατικών λειτουργών, ας σημειωθεί το εξής: Συχνά γίνονται επιμορφωτικά σεμινάρια, αστυνομικών, δικαστών, κοινωνικών λειτουργών, αυτά όμως συνήθως έχουν προαιρετικό χαρακτήρα, έχουν επομένως μικρό κύκλο συμμετεχόντων, αφετέρου δε συνήθως λαμβάνουν χώρα στα μεγάλα αστικά κέντρα, είναι επομένως δύσκολο στους κρατικούς λειτουργούς της περιφέρειας να τα παρακολουθήσουν.

Θα προτείνουμε συνεπώς, αφενός μεν να ενδυναμωθεί η επιμόρφωση των λειτουργών που υπηρετούν και κατοικούν στην περιφέρεια, αφετέρου δε να περιέχονται στο ακαδημαϊκό πρόγραμμα σπουδών τους τα σχετικά με την ισότητα των δύο φύλων και την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών μαθήματα.

Ακόμη, είναι απαραίτητη η καθιέρωση στην υποχρεωτική εκπαίδευση μαθήματος ισότητας και σεβασμού των δύο φύλων, το οποίο θα συμβάλει στην ανάπτυξη ισότιμων πολιτών και θα αποτελέσει αποτρεπτικό παράγοντα της άσκησης βίας, που συχνά στηρίζεται σε αντιλήψεις υπεροχής του ανδρικού και κατωτερότητας του γυναικείου φύλου¹.

1.2. Εξίσωση αμοιβών και συνδεδεμένων με την εργασία παροχών για εργασία ίσης αξίας

Το ΚΚΕ επισημαίνει τη σχέση μεταξύ της βελτίωσης του μορφωτικού και εργασιακού επιπέδου των γυναικών και της αντιμετώπισης της εναντίον τους βίας.

Είναι αλήθεια ότι ένας από τους παράγοντες, που ενισχύουν την εκ μέρους της γυναίκας ανοχή της ενδοοικογενειακής βίας ή και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης, είναι και ο οικονομικός παράγοντας, αφού μία γυναίκα που δεν μπορεί να διαθρέψει τον εαυτό της ή και τα παιδιά της με δικά της μέσα είναι πιο ευάλωτη στο να υποταχθεί στη βία.

Χρειάζεται, επομένως, να ληφθεί και αυτό το στοιχείο υπ' όψιν, δηλαδή ότι η φτώχεια είναι σε μεγάλο βαθμό γένους θηλυκού, και έτσι, φαινόμενα όπως η πορνεία ή η παραμονή σε ένα γάμο, στον οποίο υφίσταται κακοποίηση, να ερμηνεύονται και με όρους κοινωνικούς – οικονομικούς, ώστε να διευκολύνεται η πρόληψη ή η αντιμετώπισή τους και όχι με όρους ψυχολογικούς – προσωπικούς ή διαπροσωπικούς (πράγμα που θα είχε ως αποτέλεσμα την εύκολη λύση της ενοχοποίησης εν όλω ή εν μέρει των θυμάτων και της απόδοσης σε αυτά μαζοχιστικών τάσεων, με συνέπεια την αδιαφορία εκ μέρους της πολιτείας).

Επομένως, η προώθηση της εξίσωσης των αμοιβών και της παροχής (σων ευκαιριών ως προς την πρόσβαση στην εκπαίδευση (και μάλιστα στη διά βίου κατάρτιση) και την εργασία, καθώς και η καθιέρωση πραγματικών συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων στις διαζευγμένες γυναίκες² αποτελούν και αυτά σε ένα βαθμό μέτρα αποτροπής της θυματοποίησης των γυναικών.

Επειδή όμως το φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών είναι πολυπαραγοντικό, χρειάζεται, επιπλέον των οικονομικών,

εργασιακών και εκπαιδευτικών παροχών, και η ειδικότερη αντιμετώπιση των υπό κρίση ζητημάτων, όπως θα εκτεθεί πιο κάτω αναλυτικότερα.

3. Νομοθετικά μέτρα αντιμετώπισης της βίας

3.1. Συγκεκριμένες μορφές βίας και νομοθετικά μέτρα αντιμετώπισής τους

α) Βιασμός

Η Ν.Δ., απαντώντας στο ερώτημά μας υπό στοιχείο β', αναφέρεται λεπτομερώς σε ό,τι αφορά την αστυνομική φάση της ποινικής εξέλιξης των υποθέσεων βιασμού, το στάδιο των ιατρικών εξετάσεων των θυμάτων και το στάδιο της καθαυτής ποινικής δίκης.

Τα υπόλοιπα κόμματα δεν μας κατέθεσαν επί του ζητήματος του βιασμού συγκεκριμένες προτάσεις, δεν είχε άλλωστε τεθεί παρόμοιο ερώτημα.

Ως προς τα μέτρα που προτείνει η Ν.Δ., θα προτείναμε επιπρόσθετα να απαλειφθεί η λέξη "εξώγαμη" από τον ορισμό του βιασμού στον Ποινικό Κώδικα ως «επιχειρούμενης με βία εξώγαμης συνουσίας», ώστε στην αντικειμενική υπόσταση του συγκεκριμένου εγκλήματος να περιληφθεί και η εντός του γάμου ανεπιθύμητη συνουσία με χρήση βίας (βιασμός μέσα στο γάμο).

β) Ενδοοικογενειακή βία

Απαντήσεις ως προς το πρώτο ερώτημα, αν δηλαδή θα ψηφίσουν ένα σύγχρονο νομοθετικό πλαίσιο για την ενδοοικογενειακή βία, μας έδωσαν ο Συνασπισμός, το ΠΑΣΟΚ και η Ν.Δ.

Ο Συνασπισμός επισημαίνει την ανάγκη για ένα σύγχρονο νομοθετικό πλαίσιο ειδικά για την ενδοοικογενειακή βία. Το ΠΑΣΟΚ αναφέρει ότι έχει δεσμευτεί με εξαγγελίες του για σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις. Η Ν.Δ. κάνει μία γενική αναφορά στην ανάγκη έναρξης διαλόγου με τις γυναικείες οργανώσεις και τα γυναικεία τμήματα των κομμάτων, προκειμένου να καταθέσει προς ψήφιση ένα νομοσχέδιο που θα αφορά την κωδικοποίηση των δικαιωμάτων των γυναικών και που θα έχει τον τίτλο "Χάρτης της Οικογένειας".

Υπογραμμίζουμε και εμείς ότι είναι σημαντικό να υπάρξει ένα σύγχρονο νομοθετικό πλαίσιο αναφορικά με την ενδοοικογενειακή βία, με στόχο να αποτελούν ξεχωριστά εγκλήματα η κακοποίηση συζύγου ή η κακοποίηση τέκνων και να μην βασίζονται μόνο στα γενικά περί σωματικών βλαβών άρθρα του Ποινικού Κώδικα, αφού εδώ τα αγαθά που πλήττονται είναι άλλα και διαζούσης σημασίας.

γ) Διεθνής διακίνηση γυναικών και παιδιών με σκοπό την πορνεία

Το ΠΑΣΟΚ αναφέρεται σε συγκεκριμένα μέτρα τα οποία έλαβε, ως κυβέρνηση, για την αντιμετώπιση της διεθνούς διακίνησης γυναικών και παιδιών με σκοπό την πορνεία (ερώτημα γ').

Ειδικότερα, αναφέρεται στην εκ μέρους του θέσπιση του Ν. 3064/2002 για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και ειδικότερα για την τροποποίηση των σχετικών με την σωματεμπορία, μαστροπεία, εκμετάλλευση πόρνης και πορνογραφία ανηλίκων άρθρων του Ποινικού Κώδικα καθώς και στην ψήφιση του εκτελεστικού του νόμου αυτού Προεδρικού Διατάγματος αναφορικά με την αρωγή των θυμάτων σωματεμπορίας.

Αναφορικά με αυτές τις ρυθμίσεις, έχουμε κατ' αρχήν να παρατηρήσουμε ότι μετά από τις παρεμβάσεις των γυναικείων οργανώσεων, μεταξύ των οποίων και ο Σύνδεσμός μας, καθώς και άλλων φορέων, αυτές θεσπίστηκαν με αρκετά μεγάλη αποδοχή των θέσεών μας, μένει όμως ακόμη να ρυθμιστούν μεγίστης σημασίας ζητήματα, όπως:

- i) Επαύξηση της βασικής ποινής που προβλέπεται για την πορνογραφία που γίνεται σε βάρος των ανηλίκων, από τα τουλάχιστον 2 χρόνια που ήδη είναι, σε ποινή κάθειρξης. Αυτό μας επιβάλλουν η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού αλλά και η Πρόταση Απόφασης του Συμβουλίου COM/0854-CNS 2001/0025, καθώς η παιδική ηλικία και η ανηλικότητα χρήζουν ιδιαίτερης ευαισθησίας και προστασίας και, επομένως, χρειάζεται η πρόβλεψη σοβαρών ποινών.
- ii) Πρόβλεψη της ποινικοποίησης της πορνογραφίας ενηλίκων, όταν η πράξη ενέχει σωματική βία.
- iii) Ποινικοποίηση του πελάτη ενηλίκου εκδιδομένου προσώπου, όταν γνωρίζει ότι αυτό είναι θύμα εξαναγκασμού.

Τέλος, το ΠΑΣΟΚ αναφέρθηκε και στο Προεδρικό διάταγμα που ψηφίστηκε κατ' επιταγήν του ανωτέρω νόμου για την αρωγή των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων.

Είναι και αυτό ένα θετικό βήμα, χρειάζεται όμως περαιτέρω ανάπτυξη, ώστε να μπορούν πράγματι οι γυναίκες στις οποίες αφορά να κάνουν χρήση των υπηρεσιών που προβλέπει, δηλαδή να συσταθούν πράγματι οι σχετικές υπηρεσίες και να μη μείνουν στα χαρτιά, καθώς και να ενδυναμωθούν οι θεσμικοί μηχανισμοί έτσι ώστε οι γυναίκες να μπορούν να καταθέτουν πράξεις σωματεμπορίας εναντίον τους σε ένα περιβάλλον ασφαλές που να τους εμπνέει εμπιστοσύνη, ώστε να είναι ελεύθερες από το φόβο της δημοσιότητας ή της αντεκδίκησης.

Τέλος, και δεδομένου ότι τα ανωτέρω μέτρα δεν εξαντλούν το θέμα, χρειάζεται η σύσταση εθνικής επιτροπής που θα επεξεργασθεί ένα μακρόπνοο νομοθετικό κείμενο το οποίο: θα αποχαρακτηρίζει την πορνεία από επάγγελμα, θα δίνει έμφαση στα προγράμματα επανένταξης, μέσω της εκπαίδευσης και της παροχής ευκαιριών εργασίας, θα θεσπίζει συμβουλευτικές υπηρεσίες πριν την οποιαδήποτε παροχή άδειας "εκδίδεσθαι" θέλει θεσπισθεί, θα τιμωρεί πράγματι τους μαστροπούς και τους σωματεμπόρους.

δ) Σεξουαλική παρενόχληση στους χώρους εργασίας

Παρόλο που δεν αναφέρθηκε στο ερωτηματολόγιό μας ή στις απαντήσεις των κομμάτων, πρέπει να τονισθεί και η

ανάγκη αντιμετώπισης της σεξουαλικής παρενόχλησης στους χώρους εργασίας. Πράγματι, η σεξουαλική παρενόχληση δεν συνιστά μόνο παραβίαση της επιβαλλόμενης ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, αλλά είναι και μορφή βίας, καθώς προσβάλλει την αξιοπρέπεια και την ψυχική υγεία του προσώπου που την υφίσταται (μέσω και απειλών, εκβιασμών κ.λπ) αλλά και τα υλικά του αγαθά (απώλεια θέσης εργασίας, εξαναγκασμός σε παράιτηση κ.α.).

Ειδικότερά πρέπει να υιοθετηθεί αποτελεσματικότερα και να επεκταθεί και στην περιφέρεια η λήψη των μέτρων που προτείνονται στη Σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 1991 «για την προστασία της αξιοπρέπειας γυναικών και αντρών κατά την εργασία». Πρέπει επίσης να ληφθούν μέτρα σύμφωνα με τον Κώδικα Πρακτικής «για τα μέτρα καταπολέμησης της σεξουαλικής παρενόχλησης» και την Οδηγία 2002/73/Ε1 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης αντρών και γυναικών όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση στην αποτελεσματική εκπαίδευση και προώθηση στις συνθήκες εργασίας», που αναφέρεται και στο θέμα της σεξουαλικής παρενόχλησης, ως θέμα που αντιβαίνει προς την αρχή της ίσης μεταχείρισης αντρών και γυναικών³.

2.2. Αναμόρφωση δραστών

Ο Συνασπισμός αναφέρεται επιπλέον στην αναμόρφωση των δραστών. Η θέση αυτή είναι ενδιαφέρουσα και εναρμονίζεται με την γενικότερη αντίληψη για το ρόλο της ποινής που διαπνέει τη σύγχρονη διεθνή, αλλά και εθνική, νομοθεσία.

Ο σκοπός της ποινής στον σύγχρονο Ευρωπαϊκό Χώρο δεν είναι η τιμωρία ή η εξουδετέρωση, αλλά η αναμόρφωση του δράστη (παρόλο που στη χώρα μας τα μέτρα υλοποίησης αυτού του στόχου είναι εξαιρετικά λίγα).

Είναι σημαντικό πιστεύουμε να μελετηθεί η σχετική διεθνής εμπειρία και τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης να αξιοποιηθούν με την κατάλληλη εφαρμογή της στην ελληνική πραγματικότητα.

3. Άλλες προτάσεις του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας

Θεωρούμε τέλος, πέραν των όσων σημειώσαμε πιο πάνω, σημαντικό να τονίσουμε τα εξής:

- Υπάρχει κατεπείγουσα ανάγκη αύξησης του αριθμού -αλλά και επέκτασης στην περιφέρεια- των καταφυγίων στα οποία θα μπορούν να απευθύνονται για στήριξη και φιλοξενία οι γυναίκες που υφίστανται βία (ας σημειωθεί ότι σήμερα υπάρχει μόνο ένα καταφύγιο, και αυτό στην Αθήνα, που υπολειπεται)
- Υπάρχει επίσης ανάγκη αύξησης και επέκτασης στην περιφέρεια των υπηρεσιών (της Γενικής Γραμματείας Ισότητας ή των ΟΤΑ) στις οποίες θα δίνονται συμβουλές, θα γίνονται παραπομπές στις αρμόδιες υπηρεσίες αλλά και θα παρακολουθείται η πορεία της κάθε υπόθεσης
- Θα πρέπει να ενισχυθεί η έρευνα για την βία και η εκπόνηση περαιτέρω προγραμμάτων αντιμετώπισής της
- Χρειάζεται πληροφόρηση των γυναικών αναφορικά με τις υπηρεσίες στις οποίες μπορούν να έχουν πρόσβαση, ώστε να τύχουν ενημέρωσης, συμβουλευτικής και υποστήριξης,
- Τέλος, είναι πλέον απαραίτητο, τα όποια μέτρα αποφασιστούν (με τη μορφή νόμων, προεδρικών διαταγμάτων, υπουργικών αποφάσεων) να υλοποιηθούν με συνεπή πολιτική βούληση, μακροχρόνιο σχεδιασμό και να υπόκεινται σε διαρκή αξιολόγηση.
- Σημαντικό είναι τέλος να θεσμοθετηθούν κατάλληλοι μηχανισμοί και τρόποι αξιολόγησης των μέτρων που λαμβάνονται κάθε φορά από την πολιτεία για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών, ώστε να μπορεί το κράτος να εκτιμά το βαθμό που επετεύχθησαν οι στόχοι που έθεσε καθώς και τις συνέπειες των δράσεων που ακολουθήθηκαν.

Τις θέσεις αυτές επεξεργάστηκαν τα μέλη του Δ.Σ.:
Άννα Κοντοθανάση και Ιωάννα Μαγγανέρα

ΑΝΝΑ ΨΑΡΟΥΔΑ-ΜΠΕΝΑΚΗ
πρώτη γυναίκα Πρόεδρος
του Ελληνικού Κοινοβουλίου